

Är det rena välgörenheten att erbjuda daghemsplatser? Eller är daghemsbyggande något av det mest lönsamma vi kan företa oss?

Daghemmen och lönsamheten

Flera daghem är lönsamt för samhället som helhet, är en slutsats som dragits i en utredning om daghemmens samhällsekonomiska lönsamhet. Ändå har i utredningen beaktats endast de år då daghemsplats tas i anspråk. Det finns anledning att betrakta en lösning av barnomsorgsproblemen som en investering som ger avkastning i framtiden. Med ett sådant betraktelsesätt är daghemsutbyggnad inte ett "med tvekan" lönsamt projekt utan kanske det mest lönsamma vi kan företa oss.

"Potentiell arbetskraft"

I Personaltjänst nr 2, 1976 presenterades utredningen "Potentiell arbetskraft" av Björn Rosengren och Goran R Svensson. Utredningen tar på ett intressant sätt upp ett relativt outforskat fält. Bland annat diskuteras de samhällsekonomiska effekterna av en aktivering av potentiell arbetskraft genom daghemsutbyggnad. En stor grupp av de personer som tillhör den potentiella arbetskraften utgörs av kvinnor som har barnomsorgsproblem som enda förvarshinder. En slutsats av detta är att samhället skulle få ett betydande arbetskraftstillskott genom att bygga fler daghem. Daghemsvärksamheten är förknippad med kostnader för staten, för kommunerna och för föräldrarna. I utredningen jämförs dessa kostnader med de intäkter på grund av ökad förvarsvärksamhet som daghemsutbyggnaden väntas medföra. Jag skall i denna artikel föra ett

resonemang som kompletterar den bild av daghemmens lönsamhet som ges i utredningen "Potentiell arbetskraft".

Går det ihop?

I utredningen beräknas huruvida intäkterna under ett år då daghemsplats utnyttjas överstiger kostnaderna för daghemsvärksamheten. Därvid kalkyleras med olika alternativ vad gäller inkomstens storlek och antalet daghemsplatser som utnyttjas. De inkomstalternativ som man kalkylerar med är att den aktiverade arbetar 20 timmar i veckan med 20 000 kronor i årsinkomst, 30 timmar med 30 000 kronor i årsinkomst respektive 40 timmar med 40 000 kronor i årsinkomst. Kalkylerna ger vid handen att för samhället som helhet blir det ett positivt netto om endast en daghemsplats utnyttjas oavsett årsinkomsten enligt de tre alternativen. Om två daghemsplatser utnyttjas, måste den aktiverade arbeta heltid om det skall bli ett positivt netto, och om tre daghemsplatser utnyttjas blir det en samhällsekonomisk förlust. För kommunerna är nettot negativt i samtliga fall, utom det då endast en daghemsplats utnyttjas och den aktiverade arbetar på heltid. Enligt detta resonemang skulle det alltså vara en samhällsekonomisk välgörenhet och en kommunalekonomisk förlust att erbjuda daghemsplatser för flera barnfamiljer. Att författarna ändå drar slutsatsen att det är sam-

hällsekonomiskt lönsamt med daghemsutbyggnad beror på att de flesta familjer har bara ett barn.

Vad betyder avbrott i yrkesvärksamheten?

Dessbättre tror jag att det inte i något fall kan bli annat än en stor ekonomisk vinst både för samhället i sin helhet och för kommunerna att satsa på daghemsvärksamheten. Skalet till detta är att personer som inte behöver göra avbrott i sin yrkesvärksamhet har mycket större möjligheter att öka sin produktivitet på arbetsmarknaden och därmed öka sina inkomster. En person som däremot inte kan arbeta annat än då arbete med barn och hem ger tid över för förvarvsarbete får en mycket svagare ställning på arbetsmarknaden. De kunskaper och den yrkeserfarenhet man hade före avbrottet kan ha blivit föråldrade och man måste kanske börja om på nytt när barnen blivit så stora att de inte längre kräver ständig omsorg på dagtid. Det är inte realistiskt att tänka sig att livslönen för en person som inte har haft tillgång till daghemsplats ser ut som den streckade linjen i figuren. Om personen hade haft tillgång till daghemsplats och kunnat vara på arbetsmarknaden kontinuerligt skulle livslönen ha utvecklat enligt den heldragna linjen. Hela den streckade ytan mellan de båda livslönelinjerna utgörs därför av intäkter som daghemslösningarna genererar. Eventuellt kan bristen på

daghemsplats medföra att kvinnan aldrig kommer ut på arbetsmarknaden. Vinsten av daghemsplatsen är då hela ytan under den heldragna linjen.

Förlust eller investeringskostnad?

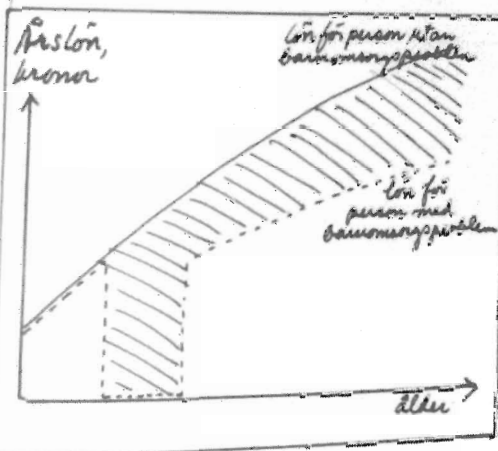
Intäkterna av daghemsplatsen, dvs den streckade ytan i figuren, skall vägas mot de kostnader som daghemsvärksamheten för med sig. Kostnader för daghemsvärksamhet finns det emellertid endast under de år då daghem utnyttjas, medan intäkter finns under hela det yrkesvärksamma livet. Intäkterna kommer stat och kommun tillgodo i form av skatt och den enskilde tillgodo i form av inkomst efter skatt. De negativa effekterna för kommunerna försvinner troligen om man tar hela livslöneprofilen i beaktande. De av Rosengren och Svensson beräknade "förlusterna" utgör helt enkelt investeringskostnader. För vissa familjetyper och inkomstlägen betalar sig investeringen i daghemsplats redan under det år då investeringen görs. Så lönsamma investeringar kan vi sällan finna på något annat område i samhället.

Den problematik som jag har berört i denna artikel har uppmärksammas av Rosengren och Svensson, vilket bli a belyses av följande citat på sidan 175 i utredningen: "Det är kanske först när berörda person, efter det att barnutlysproblemet lösts söker ett förvarvsarbete som vederborande upptäcker att hon eller han har otillräcklig utbildning eller förvarvsfärdighet eller att det råder brist på lämpliga arbeten." Även om författarna har uppmärksammat problemet får en läsare som ser alla "minustecknen" i kalkylerna lätt den uppfattningen att daghemmen är en förlustbringande välgörenhet. Hur kan man veta att avbrott från yrkesvärksamhet får de ogynnsamma effekter på livslöneutvecklingen som jag skisserat i figuren? Det finns för närvarande ingen statistik som belyser om avbrott från yrkesvärksamhet verkligen får

Siv Gustafsson

Det är inte realistiskt att tänka sig att livslönen för en person som inte har haft tillgång till daghemsplats ser ut som den streckade linjen i figuren. Om samma person i stället hade kunnat förvarvsarbete kontinuerligt skulle livslönen ha utvecklat enligt den heldragna linjen. Hela det streckade området utgörs av intäkter som daghemslösningarna genererar.

dessa effekter. Betyder det verkligen något om man är borta från arbetsmarknaden i sju till tio år?

Stämmer bilden?

Vi vet att kvinnor har flackare ålderslönekurvor än män, dvs löneskillnaden mellan män och kvinnor som är lika gamla är större i högre åldrar än i lägre åldrar. Detta gäller också om man jämför män och kvinnor som har samma utbildning (se Gustafsson Siv, 1976, *Lönebildning och lönestruktur inom den statliga sektorn*, Industrins utredningsinstitut 1976).

Vi vet också att kvinnor med liten eller ingen yrkeserfarenhet har stora svårigheter att erhålla ett yrkesarbete. I en kommande utredning för vilken jag har tilldelats forskningsanslag från arbetsmarknadsdepartementet skall jag bland annat undersöka om den bild som jag har skisserat i figuren stämmer. När dessa resultat föreligger, får

PRB-GRUPPEN

om nya adresser och telefonnummer

STOCKHOLMSKONTORET

Norrbackagatan 60
113 41 Stockholm

LINKÖPINGSKONTORET

Sankt Larsgatan 12
582 24 Linköping

VÄSTERÅSKONTORET

Vetterslundsgatan 206
724 62 Västerås

ORGANISATIONSUTVECKLING

PERSONALUTVECKLING

ARBETSRÄTT/SAMVERKAN

UTBILDNINGSFÖRÅR

KONSULTATION ÖVER

vi möjlighet att undersöka om daghemsplatser är de lönsamma investeringar som jag har skisserat i artikeln.

Siv Gustafsson

Ekonom dr Siv Gustafsson arbetar på
Industrins utredningsinstitut.